

CAPUT IV.

VIRI HUIUS SÆCULI XVIII SACRA ERUDITIONE CONSPICUI.

Floruerunt hactenus litteris et eruditione postremo hoc sæculo plurimi, quorum nonnullos commemorabo; cunctos enim recensere non est delineantis Historiæ ecclesiasticæ solum prospectum. Veniunt autem primo loco ex Monastico S. Benedicti ordine scriptores præclarissimi, *Joannes Mabillon*, vita functus an. 1707, cujus immensam eruditionem *Sæcula* sui ordinis, Museum italicum, amplissimum *De re diplomatica* opus, aliaque scripta plura erudita et singularia collaudant; *Theodoricus Ruinart*, sublatus e vivis an. 1709, cujus ingenium deprehendet quisquis Acta martyrum sincera, et *Historiam persecutionis vandalicæ*, ut alia prætereamus scripta, pervolutabit; *Renatus Massuet* mortuus an. 1716 librorum S. Irenæi editor et illustrator, atque editionis operum S. P. Augustini, adversus P. *Langlois* Jesuitam, vindex acerrimus¹; *Joannes Martianæus*, qui e vivis excessit an. 1717 adversus Patrem *Pezron* textum, et chronologiam hebraicorum Codicum defendit, ediditque summo studio S. Hieronymi Opera. *Dionysius Sammarthanus*, Galliæ christianæ eruditissimus auctor, qui decessit an. 1725. Prætermitto *Petrum Constant*, ejusque in epistolas romanorum Pontificum notas uberrimas, *Edmundum Martenem*, et ejus rituum omnium sacrorum eruditissimas *Explanationes*², *Matthæum Petitdidier*, atque illius pro theologia morali et auctoritate Ecclesiæ lucubrationes apologeticas, quorum primus obiit anno 1724, tertius anno 1728, alter an. 1739. Quis vero cuncta *Augustini Calmet*, qui claruit annis nuperrime elapsis, in sacras litteras commentaria,

¹ Scripsit etiam opus ineditum, in quo Græcorum PP. pro S. P. Augustini sententia *de gratia* testimonia collegit, sub titulo, *Augustinus Græcus*.

² De hoc argumento etiam P. *Le Brun*, *Renaudotius*, etc. *Joannis S. R. E.* card. *Bona* libros rerum liturgicarum, aliaque opera amplissimis commentariis illustrata, una cum ejusdem piissimi card. epistolis in lucem prodierunt an. 1747 opera D. *Ruberti Sala*, congregationis S. Bernardi, Augustæ Taurinorum.

dissertationes, chronologiam et sacræ antiquitatis monumenta percurrat? Itali etiam monachi æmulantur studia cæterorum; idque ostendunt *Angeli Mariæ* card. *Quirini*, episcopi Brixienensis, qui decessit an. 1755 litterarii labores, et aliorum complurium jam editæ et ad prelum paratæ, subacti ingenii dissertationes.

Neque in aliorum monachorum congregationibus ecclesiastica studia torpescunt. *Claudius du Vert* cluniacensis, vita functus an. 1708, cæremonias sacras quatuor voluminibus plano, litterali et historico sensu explicavit. Ordinis Vallisumbrosæ monumenta colligit, vindicatque Domnus *Fidelis Soldani*. Ex Camaldulensium cœtu abbatis *Guidonis Grandi*, qui obiit an. 1742, non tantum mathematicis disciplinis, verum etiam sacra theologia et historia percelebris, apud nos immortalis viget memoria. Hunc æmulatur vir præclarus *Claudius Fromond*. *Annales*, historiamque ejusdem ordinis Ab. *Anselmus Costadoni*, et D. *Benedictus Mittarelli* erudite diligenterque conscribunt; *Angelus Calogera*, multiplici præstat eruditione.

Claruerunt in amplissima Prædicatorum familia *Antonius Massoulié*, mortuus an. 1706, auctor voluminum, quorum titulus *Divus Thomas sui interpretes*; *Natalis Alexander* de universa sacra et ecclesiastica historia, de theologia morali et de evangelica doctrina optime meritus, qui decessit an. 1724; *Michael Le Quien*, cujus extat insigne opus *Christianus Oriens*, vita functus an. 1733; *Jacobus Hyacinthus Serry*, Historiæ congregationis *de Auxiliis*, aliorumque plurium librorum auctor illustris, vita functus an. 1738; cardinales *Ludovicus Vincentius Gotti*, qui obiit an. 1742, universæ theologiæ, Dogmatum et veritatis catholicæ illustrator, et *Ludovicus Maria Lucini*, e vivis ereptus an. 1745, profligator rituum sinensium; *Daniel Concina*, insectator probabilissimi et universæ doctrinæ morum præceptor, qui fati cessit an. 1756. Pro *Concina* vero carmine et prosa *Dinellus*, epistolis vernacula scriptis lingua sub nomine Eusebii Eranistis P. *Patuzzi*, et anonymus alter sub *Agenoris* larva pugnam exercent. Quis vero ignorat quanti pretii sint opera historica et theologica

Ignatii Hyacinthi de Graveson, tractatus de *l'Action de Dieu*¹, Monumenta Aquileiensis Ecclesiæ, et perpolitæ dissertationes *Bernardi de Rubeis*, variæ *Casti Innocentii Ansaldi* lucubrationes, *P. Mamachii* ecclesiasticæ Origines, *Thomæ Vincentii Monaglia* adversus fatalistas et materialistas, aliæque disputationes gravissimæ, *Josephi Augustini Ursii*, S. R. E. card., Vindiciæ Petri a Soto, Confutatio defens. Declarationis cleri gallicani, Historia ecclesiastica eloquenti gravissimoque stylo enarrata, et *Raymundi Mariæ Corsi*, qui *Ursii* premit vestigia, *Vitæ* virorum qui doctrina et sanctitate condecorarunt Ecclesiam? *Antonini Bremond*, ordinis Magistri, *Augustini Ricchini*, Magistri S. Pal. apostolici, *Portæ*, *Remedellii*, aliorumque plurimorum præclara nomina ubique resonant.

Inter nostrates suæ apud posteros famæ consuluerunt *Gullielmus Bonjour*, hebraicæ, græcæ et copticæ linguæ, quarum illustria edidit monumenta, necnon motus astrorum scientissimus; *Augustinus Arpe*, auctor *Summæ Ægidianæ*, institutionum moralium, libri, qui inscribitur *Pantheon Augustinum*, etc.; *Joannes Baptista Cotta*, historicus et poeta, etrusca præsertim lingua expolitus; *Bernardus Desirant*, Quesnelli oppugnator, sed in quo *Adeodatus Nuzzi* absurda detexit plura; *Petrus Lambertus Le Drou*, amoris initialis in sacramento poenitentiae sententia nostra necessarij, strenuus assertor; *Joseph ab Assumptione*, Martyrologii ordinis, multorumque voluminum editor; *Hyacinthus Tonti*, defensor dogmatum catholicorum et concionator apud Italos clarus, licet ingeniosior, quam eloquentior; theologi in Hispania per celebres, *Petrus Manso*, *Henricus Florez*, *Antonius Guerrero*; in Belgio, *Philippus Van-Waure*, *Leonardus Vanroy*, *Aurelius Piette*, *Jacobus Van-Bossuyt*, *Nicolaus de Tombeur*, *Joannes Libens*; in Germania *Sigismundus Buttner*, *Bartholomæus Faber*, *Anselmus Hormonseder*; in Italia, *Thaddæus Caluschi*, sapientissimus præceptor meus *Benedictus Gattinius* et *Fulgentius Bellelli*, in cuius funere an. 1742 orationem habuit *Nicolaus Maria Troisius*, vir magno ingenio præditus. Accedit *Thomas*, archiep-

¹ Verus auctor est *Laurentius Franciscus Boursier*, doctor sorbonicus.

copus Cervioni, circa idem tempus fato functus, orator item ac poeta haud ineptus; *Felix Mayr*, cuius extat *Augustinus vitæ spiritualis magister*¹; *Jacobus Philippus Gatti* artis rhetoricæ et poeticæ peritus, quantum opera ejus testantur; pius ac devotus asceticorum librorum auctor *Joan. Nicolaus Chiesa*. Mitto præstantes viros *Nicolaum Landini*, eloquentissimum oratorem, *Danielem Marcolinum*, theologum et poetam, librorumque helluones *Hieronymum Zazzerium*, *Joan. Thomam de Bonis*, *Thomam Rinaldi*, *Antonium Augustinum Giorgi*, inter cæteros, quorum consuetudine usi fuimus, doctissimum atque honestissimum. Alios prætermitto, quos commendant publica litteraria monumenta. Nostra vero, si quis pro sua benevolentia commemorare velit, postremo et infimo loco recenseat.

Cunctos Soc. Jesu scriptores vel hoc sæculo vita functos, vel adhuc viventes enumerare arduum est. Quorundam tamen mentionem faciamus oportet. *Tamburinus* Societatis præpositus generalis, et *P. Cercerau* notissimi inter probabilistas theologi, obierunt an. 1730. Deceperant antea peracuti, sed luxuriantis ingenii *Harduinus* et *Daniel*; ille an. 1723 et iste an. 1728. Theologiam cum delectu quæstionum et sententiarum concinnavit *Edmundus Simonetti*. Moralem speculativam et dogmaticam nervose breviterque complexus est *Paulus Gabriel Antoine*, plus externis acceptus, quam suis. Conscripserunt in sacras Litteras exercitationes italico idiomate *PP. Catani*, *Umbertus de Cocconato*, *Calini*, *Nicolai*, *Richa*, alii. Doctrinam et disciplinam Ecclesiæ exposuit *Ludovicus du Meslin*. Plures italica commendantur eloquentia, inter quos *Antonius Franciscus Bellati* et *Jacobus Bassani*. Apparatum ad jurisprudentiam, præsertim ecclesiasticam, erudite conscripsit *Joseph Biner*; ecclesiasticam historiam *Hadrianus Daude*. Principia moralia, in quibus aliqua postmodum retractavit, vernacula lingua edidit *Nicolaus Ghezzi*. Prophetarum vaticinia *Baltus* vindicavit. Mittimus² historiam *P. Berruyer*, gallice scriptam,

¹ *Silvester Merani* ep. porfiriensis refutavit animadversiones *Phereponi* (id est *Joan. Clerici*) in Augustinum; sed nondum opus prodiit in lucem.

² Hujus historiæ secundam partem jam proscripam, italico idiomate

in quam abbas *Gaultier* vulgavit nuper tria epistolarum volumina, et librum de frequenti communione *Joannis Pichon*, plurium episcoporum censuris confixum. Etiam illos prætermittimus, qui suorum auctorum nuperrime scripsere vindicias, *Carolus Nocetum*, *Philibertum Balla*, *Jacobum Sanvitali*, etc. *Franciscus Antonius Zacharias*, orator, historicus et criticus in Historia litteraria horum plures, cæteros, necnon seipsum celebrat, laudatque.

Ex aliorum quoque religiosorum virorum ordinibus nomina saltem quorundam universæ Italiæ notissima laudabimus. Fratrum Minorum conventualium familiam scriptis condecorant *Laurentius Ganganelli*, doctrina magis, quam vaticana purpura clarus, *Raymundus Missorius*, *Franciscus Leoni*, *Carolus Dominicus de Moja*, *Joannes H. Sbaralea*, *Casimirus Tempesti*, *Dominicus Maria Speroni*, *Antonius Felix Matthæius*, aliique de historia ecclesiastica et de sacra theologia optime meriti. Minorum, quos *Observantes* vocant, *Antonius Bianchi* Lucensis, *Fortunatus* a Brixia, *Philippus* a Carboneano, *Damasus* Emporiensis. Fratrum Capuccinorum *Franciscus Maria*, card. *Casinus*, *Cajetanus Maria* Bergomas, *Viator* a Coccalio, *Norbertus* a Lotharingia. Clericorum regularium, quos *Theatinos* appellant, *Antonius Franciscus Vezzosi*, *Joannes Baptista Caraccioli* P. G. Scholarum Piarum, *Alexander Politi Paulinus* a S. *Joseph*, vir eloquentissimus, *Eduardus Corsinius*, omnigena eruditione conspicuus, *Joannes Carolus Bossius*, illustris theologus, *Carolus Antoniolus*, supra ætatem sapiens, etc. Congregationis Oratorii *Joseph Blanchinus*, *Hieronymus e Prato*, et e Gallia *Joannes Cabassutius*, *Bernardus Lamy*, *Gaspar Juenin*, *Paschasius Quesnellus*, cujus sunt 110 propositiones

iterum editam, una cum adjectis dissertationibus damnavit rursus Benedictus XIV an. 1758, die 17 februarii. Subiit idem fatum eodem anno die 2 decembr. pars III, eam damnante *Clemente XIII*. P. *Isaac Joseph Berruyer* decessit eodem an. 1758, die 18 febr. Plures historiam illam confutarunt: locupletissime vero *Franciscus*, episcopus *suessionensis*, instructione pastorali edita an. 1759. Eodem anno die 20 augusti prælaudatus *Clementis XIII* tomos duos, et epistolam quamdam pro ipsomet P. *Berruyer* editam condemnavit.

damnatae in bulla *Unigenitus*. Eorum, quos appellant *Barnabitas*, *Franciscus Rotarius*, *Fortunatus Venerius*, *Niceron*, *Gerdil*, *Homobonus*. Congregationis Somaschæ *Franciscus Baldini*, etc.

Non fugit nos singularis doctrina, scriptorumque copia *Ambrosii Cardebosch*, *Petri Th. Cacciari*, *Bonaventuræ Blanciotti*, *Petri Thomæ Sancta Barbara*, ord. Carmelitarum, et *Honorati a Sancta Maria*, carmelitæ excalceati; *Francisci Raymundi Adami*, ordinis Servorum; *Antonii Boucat*, ordinis Minimorum; *Joan. Chrysostomi Trombelli*, congregationis rhenanæ; *Joannis Dominici Mansi*, *Pompeii Berti* et *Constantini Ronchalix*, congregat. Matris Dei; *C. Constantii Rabbi*¹ augustinianæ congregationis insubricæ, et *Joseph Catalani* presbyteri Oratorii; non, inquam, hæc nos fugiunt, sed operæ pretium est, eos quoque, saltem ex parte, laudibus prosequi, qui nullius instituti regularis fuerunt.

Quantas enim laudationes non promerentur *Adrianus Baillet*, qui sanctorum Vitas, sapientumque virorum judicia conscripsit, vita functus an. 1706; *Stephanus Baluzius* reconditorum scriptorum quæsitore, editorumque illustratore, mortuus an. 1718; *Petrus Daniel Huëtius*, Demonstrationis evangelicæ, Origenianorum, Quæstionum alnetanarum de Concordia rationis et fidei, aliorumque librorum scriptor egregius, qui obiit anno 1721; *Ludovicus Ellies Dupin*, qui præter sacram et profanam historiam et dissertationes de antiqua Ecclesiæ disciplina, edidit de scriptoribus ecclesiasticis permulta volumina, notas in Opera Joannis Gersonii et S. Optati Milevitani, defunctus anno 1719; *Claudius Fleury*, ecclesiasticæ Historiæ, Institutionum juris canonici, Catechismi historici, librorumque de moribus Judæorum et christianorum, auctor percelebris, qui vivere desiit anno 1722²; *Melchior*, cardinalis *de Polignac*, qui eloquenti

¹ *Carolus Constantius Rabbi* non solum in lucem edita, quæ ad mathematicam, ad poesim, ad bononiensium Ecclesiæ historiam, et ad italicæ eloquentiæ ornatum attinent, sedulo elucubravit; verum etiam conscripsit Pastorum consularium amplissima Commentaria, tradita post auctoris obitum *Benedicto XIV*.

² Juxta Chronologiam *Calmet* anno 1724.

latino carmine, in etruscum converso a *Francisco Maria Riccio* et a *Petro Bergantino*, clerico regulari, Lucretii, aliorumque atheorum refutavit deliramenta, obiitque an. 1741. Verum si diutius moraremur in Galliis, occurrerent permulti litteratissimi viri, puta ex theologicis *Nicolaus L'Herminier*, *Carolus Vitasse*, *Honoratus Tournelius*; ex christianæ vitæ morumque institutoribus, *Genettus*, *Besombes*, *Pontas*, et qui ad usum seminariorum, v. g. gratianopolitani et petrocorensis, perspicue, breviterque moralem theologiam concinnarunt; ex historicis, præter ephemeridum (*Journal des Sçavans* et *Nouvelles ecclésiastiques*) scriptores anonymos, qui ecclesiasticam historiam typis coloniensibus nuper edidit, cujus volumen XIII prodiit an. 1754, ne commemoretur altera impressa Agatholi¹, contra quam editæ Leodii sunt anno 1755 epistolæ 21².

Verum non opus est, ad viros longe doctissimos adveniendos, ut ab Italis discedamus. Quanta eruditio, quanta librorum copia, quantus labor *Joannis Lamy* in omnium scientiarum genere præstantissimi? Quanta in veteribus monumentis perolutandis *Antonii Francisci Gori* sollertia? Quantum antiquitatis sacræ studium in *Francisco Blanchino*, *Joanne Ciampinio*, *Justo Fontanini*, aliisque romanæ Curiae præsulibus³? Strenui sunt in doctrina morum vindicanda *Ballerinii* fratres; sagax fuit in selectis historiis exornandis *Antonius Sandini*; assiduus et eloquens in conscribendis libris *Scipio Maffei*. Verum illos mihi commemoranti, qui sacram cyclopædiam illustrarunt (de aliis enim nonnulla dicam in appendice) ad mentem redit vir immortalis *Ludovicus Antonius Muratori*, qui magno litterariæ reipublicæ damno fati cessit an. 1750, in quo sive rerum ita-

¹ Eadem civitas est, ac Mons Pessuli, vulgo *Montpellier*; auctor *Franc. Morenas*, plura mutuatus a *P. Daurigny* Soc. J.

² Obiit die 9 jan. an. 1757 Parisiis *Bernardus Boyer de Fontenelle* centenarius, quippe natus fuerat an. 1657, die 24 ejusdem mensis, vir ingenio paucis secundus.

³ Hos inter forent recensendi præstantissimi viri *Joseph Simonius Asseman*, *Joannes Bottari*, *Michael Angelus Jacomelli*, *Dominicus Giorgi*, *Carolus Boschi*, *Nicolaus Antonelli* nuper vaticana purpura decoratus, *Joseph Garampi*, etc.

licarum *Scriptores*, sive Dissertationes *Medii ævi*, sive Confutationem *Phereponi*, sive Collectionem *liturgicam*, sive *Annales* Italiae, sive cujuslibet fere argumenti scripta pervolutemus; admiremur necesse est maximum ingenii acumen, memoriam singularem, omnigenam eruditionem, styli facilitatem, adeo ut Italia etiamsi nullum alium scriptorem peperisset, hoc uno posset magnopere gloriari¹.

Præter auctores a Berti sæculo XVIII laudatos, quamplures alii immortale sibi peperere nomen; præcipuos tantum commemorabo.

Primus omnium ducit agmen clarissimus Ecclesiae Doctor *S. Alphonsus Maria de Ligorio* S. Agathæ Gothorum episcopus, et Congregationis SS. Redemptoris institutor, qui primum diem aspexit Neapoli an. 1696, obiit autem 1787. Adeo morum scientiam tam in *Morali systemate*, quam in commentariis theologiae *P. Busebaum* illustravit, ut vix unus vel alter hodie reperiatur qui a tanti viri doctrina recedere audeat. « Plurimos, ut verbis » bullæ canonizationis ejus utar, conscripsit libros; sive ad » morum doctrinam tuendam, sive ad plenam sacri ordinis » institutionem, sive ad confirmandam catholicæ religionis » veritatem, sive ad asserenda S. Sedis apostolicæ jura, sive ad » pietatis sensum in christianorum animis excitandum, in » quibus inusitatum vim, copiam, varietatemque doctrinæ, » singularia ecclesiasticæ sollicitudinis documenta, exquisitum » religionis studium demirari licet, » quique adeo sunt noti et omnium teruntur manibus, ut eorum censum agere inutile existimemus.

Claruerunt in ordine S. Benedicti *Benedictus Feijoo*, Hispanus Galleciæ regni, defunctus an. 1764, *Theatri critici* et *Eruditarum epistolarum* auctor perdoctus; *Martinus Sarmiento*, item Hispanus, in antiquitatibus indagandis solertissimus, obiit

¹ Inter Ludovici Antonii Muratori italica Opera unum extat *della Regolata Divozione*. Plures in isto comprehendi hæreses PP. *Plazza* et *Zacherius* S. J. autumarunt. Vindicias concivis sui exornavit doctus scriptor *Epistolarum Mutinensium* vernacula lingua editarum. Quibusdam sociis eundem librum proscriptum esse Viennæ affirmantibus, provide et opportune occurrit sapientissimus ejusdem metropolis archiep. an. 1739.

an. 1772; *Dominicus Schram* compendii theologiæ scriptor; *Simpertus Schwarzkuever* cujus extat Manuale catholici religionis; ut omittamus *Bedam Mayr* Defensionis religionis naturalis et catholici conscriptorem præclarum; *Stephanum Viest* cisterciensem, egregium theologum, qui edidit Prælectiones historico-dogmaticas; *Bernardum Baner* etiam cisterciensem, universæ theologiæ illustratorem; demum *Mathiam Villanuño*, Hispanum, congregationis Vallisoletanæ, mortuum circa finem sæculi XVIII, qui Collectionem conciliorum Hispaniæ cardinalis Aguirre in compendium reduxit et illustravit, et *Raymundum Fernandez de Larrea* conciliorum generalium commentatorem.

Celebriores ordinis S. Dominici scriptores, *Renatus Billuart*, Gallus, *Summæ* S. Thomæ hodiernis Academiarum moribus accommodatæ, opus sæpius recusum, auctor valde illustris, licet plus in scholæ quæstionibus, quam in dogmatibus stabilendis insudaverit; *Antonius Valsechi*, Italus, qui scripsit utilissima opera *De fundamentis religionis* et *De fontibus impietatis*; *Richart*, Gallus, cujus est Dictionarium ecclesiasticum voluminibus VI, in quo incredulorum objectiones dissolvit; *Petrus Gazzaniga*, vindoboniensis professor, auctor *Theologiæ polemicæ* vol. II et *Prælectionum theologiæ universæ* vol. IX, in 4°; *Jacobus Villanova*, Hispanus, qui in opere hispanice *Viaje eclesiástico de las Iglesias de Valencia, Cataluña y Aragon*, plura circa ecclesiasticam historiam utilissima vulgavit; nec omittendi sunt *Salvator Maria Roselli* philosophus scholasticus valde clarus; *Thomas Maria Cervoni* scholasticus theologus; *Fulgentius Cuniliati* moralista; neonon *Hyacinthus Drouem* operis *De re sacramentaria* celeberrimus parens, et *Fabrici* a quo an. 1772 Romæ editum est *Examen criticum circa hebraicum sacræ Scripturæ textum*.

Ex ordine S. Francisci specialem merentur mentionem *Josephus de Castro*, Hispanus, qui scholasticæ theologiæ, sermone patrio, apologiam confecit; *Thomas de Charmes* Capuccinus, auctor operis *Theologia universa* ad usum sacræ theologiæ auditorum; *Philippus Nerei Chrismam* Germanus, qui scripsit

Regulam fidei et Collectionem dogmatum credendorum, quod tamen opus in prohibitorum indicem relatum est; *Reinfesthuel* ejusdem nationis theologus et canonista par summis viris; *Bernardus a Bononia*, theologus haud innobilis; *Lambertus de Zaragoza* et *Raymundus de Huesca*, etenim prælo mandarunt *Teatro eclesiástico de Aragon*, opus omni laude dignissimum; hi duo ad Capuccinorum ordinem pertinebant.

Ordinis S. Augustini recensere doctissimum *Joannem Laurentium Berti*, qui, præter eximium opus *De theologicis disciplinis*, eleganti stylo compositum, et *Augustinianas Vindicias*, omissis aliis de diversis rebus scriptis, etiam *De ecclesiastica historia*, uti ex isto *Breviario* et *Dissertationibus* priorum quinque sæculorum Ecclesiæ videre licet, optime meritus fuit; ad meliorem vitam transivit an. 1766; *Emmanuelem Risco*, Hispanum, celeberrimi operis *España sagrada* nostratis Henrici Florez, continuatorem egregium; decessit an. 1801; *Joannem Michaellem Cavalieri*, Bergomensem, qui primus omnium concinnavit commentaria præclara in authentica sacræ Rituum congregationis decreta ad romanum præsertim Missale, etc., attinentia, cujus mors contigit an. 1757; *Hyacinthum Montargon de Assumptione*, alias *Robertum Franciscum Montargon*, augustinianum recollectum, Parisiis natum 1706, notissimi Dictionarii apostolici ad usum concionatorum, cujus in omnes linguas habentur versiones, auctorem percelebrem; obiit in civitate *Plombiers* aquis submersus an. 1770; *Augustinum Gervasio* et *Josephum Bertieri*, Italos, Vindobonæ professores, deinde archiepiscopos, primum capuanum, secundum amasiensem et papiensem episcopum, de universa theologia non mediocri nominis scriptores, quorum vitæ finis contigit circa an. 1807; *Jordanum Simon* Germanum, religionis adversus incredulos et libertinos, qui se *spiritus fortes* appellabant, propugnatorem acerrimum; *Cosmam Shmalfum*, Bohemum, theologum et philosophum primi nominis; *Josephum Aguilera* Salmanticensem, qui præter alia, cursum philosophicum edidit; piissimum virum *Franciscum Armañá*¹, archiepiscopum

¹ De eo *Felix Amat* in *Summario historico* p. 192: « Erat vir in scientiis

tarraconensem, Hispanum, variarum concionum auctorem. Sed minorem fortasse his nomen haudquaquam obtinere *Didascus Gonzalez*, Hispanus, egregius poeta, defunctus an. 1792; *Isidorus Keppler*, Germanus item poeta laureatus, theologus et philosophus; *Sixtus Schier*, Austriacus, qui fato concessit an. 1772 multorum operum scriptor; *Faustinus Cliquet*, moralista; *Joannes Facundus Isidorus Villarroig* et *Hieronymus Maria Buzi*, cursum theologiæ concinnatores; *Martinus Vouters*, Lovaniensis, cujus extat utilissimum opus cui titulus: *Locorum difficultum sacræ Scripturæ dilucidationes*, atque *Joannes Fernandez Rojas* et *Petrus Centeno*, Salmanticenses, in conficiendis Anni Christiani P. *Croiset* additionibus, sodales, præditi quoque felici ad lepide faceteque scribendum ingenio; mortem oppetiit Joannes an. 1818, Petrus autem circa an. 1799. Primus auctor est pulcherrimi operis satyrici *Crotologia* nuncupati.

Inter Jesuitas nominandi veniunt *Joannes Andrès*, Hispanus, egregii operis *De litteratura*, XIII vol. in 4°, clarissimus auctor; extremum diem clausit in Italia post Societatis suppressionem; *Antonius Marcus Burrie* Catalauniæ in Hispania natus an. 1719, ad aliam vitam vocatus 1762, antiquitatum sagacissimus helluo; *P. J. Franciscus Masdeu* item Hispanus, qui in *Critica Hispaniæ historia*, inter utilissima plura, multa immiscuit absurda, liberiori vel luxurianti ingenio nimium indulgens; *Neubauer*, cujus est insigne opus *Vera religio vindicata* contra omnis generis incredulos; *Franciscus Neaumay* et *Aloysius Merz* in controversiis adversus protestantes dimicatores strenui; *Sigmundus Storchenau*, auctor præclari operis *Philosophia religionis*; *Laurentius Veith*, sacræ Scripturæ contra incredulos elegans solidusque propugnator; *Aloysius Saudbichler*, divinitatis mosaicæ legis defensor, ac *Ignatius Weintenauer*, ob linguarum orientalium peritiam, in Scriptura interpretanda

ecclesiasticis valde doctus, plebem suam magna doctrinæ copia et mascula eloquentia verbo et scripto erudiens, victu et habitu pauper et modicus, misericordia tamen in pauperes et ad divinum cultum et reipublicæ commune bonum favendum, dives et magnificus. »

magnopere clarus; quibus adnumerandi *Hieronymus Tiraboschi*, mortuus Modenæ 3 junii 1794, quo nemo melius *Historiam litteraturæ italicæ* scripsit; *Petrus Murillo* et *Velarde*, qui edidit notabile opus, *Cursus juris canonici* Hispaniæ et Indiarum; *Josephus Petisco* linguarum orientalium peritissimus, et in studiis promovendis indefessus operator; *Joseph Croiset* et *Franciscus de Insula*, primus Gallus, Hispanus secundus, suis operibus ubique notissimi; ac denique *Stephanus Tarreros* et *Pardo* linguis latina, gallica, itala atque hispanica, ut in præfatarum Dictionario ab ipso conscripto videre est, doctissimus. Vivis defuit, Hispanus licet, Forli in Italia 1782.

Aliis in ordinibus celebritati consuluerunt *Ferdinandus Ceballos*, Hieronymita, securialensis, qui adversus pseudophilosophos et jansenistas strenue dimicavit; patres Scholarum Piarum *Philippus Scio* et *Andreas Merino*, primus an. 1796 ad aliam vitam evectus, sacræ Scripturæ versione, secundus vivis ereptus an. 1787, opere cui titulus *Paleographia*, uterque vero linguarum Orientis peritia valde conspicui; *Josephus Emmanuel Miniana* ordinis SS. Trinitatis, morte præventus an. 1729, librorum P. *Marianæ* de rebus Hispaniæ gestis, eloquens politusque continuator; *Emmanuel Villodas* ordinis B. V. M. de Mercede redemptionis captivorum, reserator antiquitatum Hispaniæ perdiligens; *Augustinus Cabades* Mercenarius, professor valentinus qui cursum theologiæ concinnavit; *Petrus Collet*, Gallus, lazarista, *Tournelly* continuator; scripsit etiam theologiam positivam; *Massillon* oratorianus, suis concionibus celebratissimus; *Antonius a Sancto Joseph* carmelita exalceatus, hunc enim auctorem agnoscit probatissimum theologiæ PP. Salmanticensium Compendium. Demum ex sæcularibus *Jansens*, Belga, sua *Hermeneutica sacra* apprime clarus; *Paulus Olavide* Hispanus et coloniæ vulgo *de Sierra Morena* fundator, scripsit *El Evangelio en triunfo*, ubi suos errores (juxta aliquos) deplorat atque impugnat dilucide. Hoc opus in varias linguas conversum, plus apud externos quam in Hispania celebratur. Extremum diem clausit an. 1803.

Piaculum foret prætermittere clarissimum nomen *Francisci*

*Perez Bayer*¹ presbyteri hispani, Valentini nati, bibliophili eruditissimi, Bibliothecæ hispanicæ *Nicolai Antonii* continuatoris, et de Nummis hebræo-samaritanis, sicut aliis de rebus scriptoris accuratissimi, obiit an. 1793; *Josephi Antonii Cavanilles* etiam Valentinus, quo si in scientiis naturalibus par inveniri sæculo decimo octavo potest, certe superior nemo, vitam morte commutavit an. 1774; *Bergier* Galli, auctoris Dictionarii theologiæ encyclopedici, quod omnium sapientum versatur manibus, omissis tractatu *De vera religione* et aliis; *Hooke* et *Bailly*, quorum primus Hibernus, alter vero fuit Gallus, qui præclaris scriptis catholicam illustrarunt Ecclesiam, et ab adversariorum vindicarunt calumniis; *Clerici a Belliberone*² presbyteri Galli in

¹ Tanti viri gratia operæ pretium me facturum existimo, si epitaphium sepulcro ejus in D. Thomæ a Villanova Valentiniæ cathedralis sacello affixum in medium afferam. Est hujusmodi:

D. O. M.

Hic quiescit. — In Spe. Resurrectionis. — Franciscus. Perezus. Baierus — Achidiaconus, et Canonicus. Valentinus. — Filiorum Caroli. Tertii. Præceptor. — Præfectusque. Regiæ. Bibliothecæ. — Doctrina. Eruditione. Linguarum. Orientalium. Peritia. — Scriptisque variis. Clarissimus. Bibliothecam. Suam. — Librorum. Copia. — Delectu. Mss. — Insignem. In. Communem. Civitatis. Usam. — Vivens. Valensque. — S. P. Q. Et. Academiæ. Valentiniæ. — Donavit. — Benicasensem. Ecclesiam. Erexit. — Pastoremque. Eidem. Instituit. — Marmoream. Statuam. In. Suburbio. — Thomæ. Villanovano. — Argenteam. In. Ecclesia. Metropol. — Vincentio Martyri. — Dedicavit. — Denique. Moriturus. — Ut. Totum. Sibi. Secum. Thesaurum. Auferret. — Pauperes Hæredes Instituit. — Vir. Bono. Publico. Natus. — Valentini Tertio Idus Nov. An. M.D.CC.X.I. — Vixit An. LXXXII Menses II Dies XV.

Marmoreæ Statuæ in Cœnobio suburbio Eremitarum S. Augustini, D. Thomæ, Baierii expensis erectæ, inscriptionem sequentem ipso *Bayer* auctore, insculpserunt Augustinienses:

Divo. Thomæ. Villanovano.
Archiep. Valentino. Pauperum.
Patri. Præsulum. Exemplo.
Augustiniani.
Sacra. Exuviar. Ejus. Custodes.
M.D.C.C.X.C.V.

Bibliotheca Valentina, sæculi hujus initio igneis globis a Gallis Valentiam obsidentibus emissis, in cineres redacta est, crematis etiam pretiosissimis Baierii libris. Eamdem tunc temporis fortunam subiit Bibliotheca archiepiscopalis Palatii.

S. P. Augustini doctrina versatissimi, et Augustiniani systematicis de gratia acerrimi defensoris; presbyteri *Nonnote* catholice religionis strenui athletæ; cardinalis *De la Lucerna* lingonensis episcopi; *Sebastiani Berardi* canonistæ lectissimi; *Duclot* parochi gevenensis, sacre Scripturæ adversus pseudo-philosophos vindicatoris. Neminem quoque latet quantam famam obtinuerint celeberrimi *Volta* et *Galvani* Itali, in rebus physicis nemini omnium sæculorum secundi. Gloriatur Italia poetis *Goldin*, *Zeno* et *Alferi* (quos quemadmodum sequentes, licet ad ecclesiasticum statum non pertineant, commemorare libet, quædam siquidem ecclesiastica ediderunt in lucem); Germania *Winkelmann Zoëga* et *Hamam* litteratis, ad catholicam religionem conversis, et musicis *Mozart*, *Haydn* et *Beethoven*. Hispania vero nostra tot peperit, ut ad numerum redigi nequeant; seligam autem *Georgium Juan*, *Antonium de Ulloa* et *Benedictum Bails* mathematicos, *Venturam Rodriguez* architectum famosum, *Gasparem Melchiorum de Jovellanos* poetam et litteratum, *Cadalso*, *Nicolaum* et *Leandrum Moratin*, *Vincentium Garcia Huerta*, *Thomam Iriarte*, *Joannem Melendez* atque *Josephum Iglesias* presbyterum poseos laude præclaros, *Joannem Ferreras* in oppido *La Bañeza* diocesis asturicensis natum, rerum Hispaniæ accuratum historiographum, necnon *Franciscum Goya* pictorem egregium, *Georgium Mayans y Siscar* et *Antonium Capmani*, quorum eruditionem tam in componendis libris quam in aliorum edendis, admirantur omnes.

CAPUT V.

AUGUSTORUM CÆSARUM ABSOLVITUR SERIES, ALIORUM QUORUNDAM PRETIOSA MORTE ADJECTA.

Post obitum Augustissimi Cæsaris Leopoldi, consignatum an. 1705, III nonas maias, ad imperium evehctus est *Joseph Jacobus Ignatius Joannes Antonius Eustachius*, quem Leopoldo pepererat an. 1678 uxor Eleonora Magdalena Theresia. Joseph coronatus fuerat Ungariæ rex an. 1687, XV kalend. decembris, et rex Romanorum an. 1690, IX kal. februarias. Imperium vero